

TARIXİMİZİN QAN YADDASI VƏ...

27 sentyabr 2020-ci ildə başlayan və "Demir yumruq" eməliyyəti adı altında aparılan şanlı Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusu dastan yazdı, Ermənistan ordusu qarşısında aqıq üstünlük nümayiş etdirərək onu məhv etdi və işğal altındakı torpaqlarını düşməndən təmizlədi. Amma bir məsələni xüsusilə qeyd etməyi vacib hesab edirik. Düzü, Azərbaycan Ermənistan qarşısında tarixi qələbə qazanıb, amma təəssüf ki, "ermeni məsələsi" bitməyib. Böyük güclərin "böyük siyasət" realılığı və onların ərşəyə gətirdiyi problem var olduğu müddət içərisində "ermeni məsələsi" də öz aktuallığını qoruyacaqdır. Azərbaycan qalib dövlət və qalib xalq olsa da, keçmişdə baş verənləri əsla unutmamalı, xalqımıza qarşı törədilən soyqırım cinayətlərini yaddaşlarında daim tutmalıdır. Çünki bunlar bizim qan yaddaşımızdır.

Bir məsələni xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, ermənilər tərəfindən tarixin müəyyən mərhələlərində törədilən soyqırımı cinayətlərində ideoloji amillər əsas rol oynamışdır. Hər bir millət, hər bir dövlətin özünün ideologiyası olmuşdur, bu gün mövcuddur. Məlum olduğu kimi, ideologiya cəmiyyətin maraqlarını, dünyagörüşünü, ideallarını ifadə edən ideyal sistem, məqsədləri və hədəfləri olan inanc və fikirlərin bütünləşməsidir. Ideologiya özünü açıqlamaq üçün daha çox təbliğata mürciat edər və istifadə etdiyi simvolların başında da şüarlar gəlir. Ideoloqlar məhz təbliğat vasitəsilə özünü, öz millətinin haqqı, qarşısındakını isə haqsız olduğunu inandırmağa çalışırlar. Bununla birlikdə ideologiya rəhbər tutduğu proqram və prinsipləri təbliğ etmək üçün müəyyən vasitələrə də sahib olmaq məcburiyyətindədir. Bəzə vasitələrin başında isə "güc və ya şiddət" gəlir. Yəni zor təbliğ etmək. Ideologiya elmi izahlara əsaslanmaz. Onun vəzifəsi haqqı və ya haqsız bütün hadisələri yeganə bir səbəbə bağlamaqdır. Ideologiyanın əsas ünsürlərindən biri də mitologiyadır. Mit hadisələrinin keçmişdə necə olduğunu və gələcəkdə necə olması lazım gəldiyini göstərən zehni təsəvvürlərdir. Hər bir millətin tarixində mitologiyalar böyük rol oynamışdır. Məsələn, İtalyanların "Mare Nostrum" (Böyük Dəniz), Yunanların "Megalos İdeia" (Böyük İdeya), türklərin "Qızıl Alma" kimi əfsanələri bu xalqların taleyi ilə bağlı keçmiş və gələcək hadisələri açıqlayan qavramlardır. Şübhəsiz ki, bu mitologiyalar arasında "böyük Ermənistan" əfsanəsinin də özünəməxsus yeri vardır. Düzü, "böyük Ermənistan" ideologiyası "Hai-Taht" (ermənilərin davası) doktrinasının özündə əks etdirir, amma mitologiyaya əsaslanır. Onun mitologiyaya əsaslanması əslində anormal bir vəziyyət deyil, ancaq keçmişdəki bütün bədbəxt hadisələrin və fəlakətlərin səbəbinin təkidlə türklərə axtarılması əsl psixoloji xəstəlikdir. Ermənilər Hai-Taht ideologiyasının gerçəkləşməsinə və keçmişdəki fəlakətlərin baş verməsinə məhz türkləri ittiham edirlər ki, bu da bilavasitə onların qonşu dövlətlərə qarşı mədəniyyət, arazi iddiaları və 1915-ci ildə baş verən hadisələrlə bağlıdır. Hətta onlarda nifrətin dərəcəsi o qədər yüksəkdir ki, düşüncələrinə görə əgər terror dan daha şiddətli metod varsa, ermənilər onu təbliğ edə bilərlər. Bu vəziyyət ermənilər arasındakı nifrətin və terroru qidalandıran ana damarın nə qədər güclü bir məqama çatdığına ortaya qoyur. Bu xəstəliyin müalicəsinə radikal fikirləri ilə tanınan bədnam erməni ideoloqu Zori Balayan belə lüzə edir: "Hətta hakimlər belə bu xəstəliyi müalicə edə bilərlər. Bu xəstəlik sadəcə ermənilərə məxsus xəstəlikdir. Bu, böyük Ermənistan uğrunda soyqırımına uğramış ermənilərin xəstəliyidir. Bu xəstəliyin bir müalicəsi var, o da böyük Ermənistan düşüncəsinin gerçəkləşməsidir. Başqa alternativ yoxdur".

Məlum olduğu kimi, ermənilər mütəmən olaraq soyqırımına məruz qaldıqlarını iddia etməkdə və hər il aprel ayının 24-də bu məsələni bütün dünya ölkələrinin, xüsusilə də böyük dövlətlərin parlamentlərinin gündəminə gətirməkdədirlər. Burada diqqət çəkən əsas məqam bundan ibarətdir ki, ermənilər 1915-ci il hadisələrində ölen insanların sayını mübaligəli olaraq artıraraq, bu rəqəmi 1,5 milyon olaraq göstərirlər. Halbuki o tarixlərdə Osmanlı imperiyasının sərhədləri daxilində bu qədər erməni yaşamırdı. Görkəmli türk tarixçisi Kamuran Gürün qeyd edir ki, ermənilər tərəfindən göstərilən ölən sayı 1915-ci ildə 300 mindən başlamış, 1980-ci ildə 2 milyona çatmışdır. İllər keçdikcə bir millətin əhalisinin artması normal bir hadisədir, lakin müəyyən bir tarixdə ölmüş insanların zaman keçdikcə sayının artması isə çox qəribə bir icaddır.

Müqayisəli təhlillər əsasında ortaya çıxan məqam budur ki, 1,5 milyon erməninin soyqırımına uğradığı şəkildə ortaya atılan iddialar heç bir realılığı əks etdirmir. Tərəfsiz olaraq məsələyə yanaşırsanız, ortada soyqırım kimi hadisənin baş vermədiyini açıqca görə bilərsiniz. Əgər bu qədər insan kütləvi qırğına məruz qalıbsa, o zaman Birinci Dünya müharibəsi sonunda sayları 1 milyonu keçən erməni əhalisi necə sağ

qalmışdır? Eyni zamanda 1915-ci ildən sonra Fransa, ABŞ, İngiltərə, Rusiya, İran, Suriya və s. ölkələrə gedən ermənilərin saylarının o ölkələrin əhalisinin qeydiyyata alınması ilə bağlı statistik materialları əsasında öyrənilməsi və hal-hazırda bu ölkələrdə yaşayan ermənilərin sayının təsbit edilməsi iddia edilən soyqırımın törədilib-törədilmədiyini ortaya qoyur. Burada diqqət çəkən başqa bir məqam da var. Əgər iddia edilirdi ki, 1,5 milyon erməni öldürülübse, onlar harada dəfn olunublar? Kütləvi məzarlıq haradadır? Soyqırımı kimi ağır ittihamlarla çıxış edən ermənilər sübut üçün kütləvi məzarlıqları göstərmək məcburiyyətindədirlər.

Tarixi faktlar sübut edir ki, ermənilər soyqırımına məruz qalmamış, əksinə törətmişlər. Yuxarıda da qeyd olunduğu kimi, ermənilərdə İstanbula, Anadoluya, İstərşəbəyə Azərbaycan türklərinə qarşı güclü nifrət var. Məhz həmin nifrətin və psixologiyanın nəticəsidir ki, XX əsrin əvvəllərində olduğu kimi, sonlarında da qanlı cinayətlər etdilər. Qaradağlı və Xocalı cinayətləri müliki əhaliyə qarşı törədilən terrorizmin ən dəhşətli nümunələrindəndir.

Qaradağlı cinayəti 1992-ci il fevralın 17-də Xocavand rayonunun Qaradağlı kəndində Ermənistan silahlı qüvvələri və keçmiş SSRI-nin 366-cı alayı tərəfindən törədilən soyqırımdır. Bu soyqırımını ikinci Xocalı da adlandırılır. Belə ki, bu kənd sakinlərindən 104 nəfəri girov götürüldükdən sonra qoca və cavanlar ayrı-ayrı məşinlərə doldurulmuş yolboyu kəndlərə düşürülmüş və ən qəddar usullarla qətlə yetirilmişlər. Hətta kənd sakinlərinə də mürciat olunub ki, kim azərbaycanlı öldürmək istəyirsə, qalib istədiyi girovu ödənsin. Beləliklə, ermənilər girov götürülənlərdən 67 nəfəri öldürdükdən sonra qazdıqları quyuya doldurmuşlar. Öldürülənlərdən 10-u qadın, 8-i uşaq idi. İki ailənin hər birindən 4 nəfər şəhid olub, 42 ailə öz başbaşını itirib, 140-a yaxın uşaq yitim qalıb. İşğal nəticəsində kənddə 200 ev, 1 mədəniyyət evi, 320 yerlik orta məktəb binası, 25 çarpyaylı xəstəxana binası və digər obyektlər dağıdılıb. Kəndin 800 nəfərə yaxın sakini məcburi köçkün düşüb.

Beləliklə, fevral ayının 17-də Qaradağlı soyqırımının törədilməsi ilə Xocalıya gedən yol tamamilə açıldı. Qaradağlı soyqırımı ilə kifayətlənməyən ermənilər Xocalıda daha amansız hərəketlərə imza atdılar. Şübhəsiz ki, bu faciə zamanı törədilən vəhşilikləri sözlə təsvir etmək mümkün deyil. Bütün ailələrin məhv edilməsi, insanların diri-diri yandırılması, öldürülən azərbaycanlıların cəsədlərini belə təhqir olunması, insanların qulaqlarının kəsilməsi, dərisinin soyulması, azyaşlı uşaqların başlarının kəsilməsi, hamilə qadınların qarınlarını süngülərlə deşib, bətlərindən körpələri çıxarılması - ümumiyyətlə, belə faktlar erməni vandalizminin əlamətləridir. Əslində Xocalıda baş verən faciə ilk olmayıb. 1905, 1906, 1917 və 1918-ci illərdə Xocalı 4 dəfə erməni təcavüzünə məruz qalmış, yandırılmış, talan edilmişdir. Sonra yenidən bərpa olunub və nəhayət 5-ci dəfə 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə hücum olunub, soyqırımı törədilib. Niyə Xocalı?

Ermənilərin Xocalını hədəfə almaqda əsas məqsədi bir tərəfdən Qarabağın dağlıq hissəsində azərbaycanlılardan ibarət olan, strateji əhəmiyyətli maneəni aradan qaldırmaq idisə, digər tərəfdən ümumiyyətlə, Xocalını yer üzündən birdəfəlik silmək idi. Bu hadisə daha uzağa hesablanmış bir məqsəd idi. Əsas niyyət Dağlıq Qarabağı və Azərbaycanın digər torpaqlarını ələ keçirmək, xalqımızın müstəqillik və mübarizə əzmini qırmaq idi. Ermənilərin diqqətini Xocalıya cəlb edən önəmli səbəblərdən biri onun geostrateji mövqeyi idi. 7000 əhalisi olan Xocalı Qarabağ dağının silsiləsində, Ağdam-Şuşa, Əsgəran-Xankəndi yollarının üstündə yerləşirdi. Qarabağdakı yeganə hava limanı da məhz Xocalıda idi. Ermənilərin əsas istaklərlərindən biri buradakı hava limanı vasitəsilə Ermənistanla daha rahat əlaqə yaradılmasına nail olmaq idi.

Ermənilərin Xocalıda törətdikləri soyqırımı, dinc əhalinin, qocaların, qadınların, uşaqların acımdan və bundan xüsusilə hezz alınaraq öldürülməsi, ölənlərin cəsədləri üzərində təhqiredici eməliyyətlərin aparılması, qafa taslarının

çıxarılması, üz və baş dərilərinin soyulması, zinet eşyalarının çıxarılması üçün barmaqların kəsilməsi - bütün bunlar Azərbaycan xalqına qarşı son dərəcə düşüncəsiz psixoloji bir zərərdir. Əsas məqsəd bütün Azərbaycan xalqında kollektiv sarsıntı yarada bilmək, əhəliyə ermənilərin "qorxu, təhlükə mənbəyi" imicini formalaşdırmaq idi. Dinc əhalinin xüsusi qəddarlıqla qətlə yetirilmələrində bir sıra məqsədlər də güdülmüşdür: Azərbaycanlılar arasında təşviş yaradılması, ermənilərin hücumlarına müqavimətin zəifləməsi, cəmiyyətin iflic vəziyyətinə salınması, mümkün qədər çox ərzaqların işğal edilməsi.

Eyni cinayətlərin davamı kimi Ağdaban (8 aprel 1992), Ballıqaya (28 avqust 1992) və s. çox sayda ermənilər tərəfindən törədilmiş digər faciələr Azərbaycanın qan yaddaşına həkk olunmuşdur. Bu kimi hadisələri özümdə ehtiva edən faktlara nəzər saldıqca düşüncənizi ki, gərəksən belə qəddarlıq, barbarlıq ola bilməzi? İnsan da belə bir metoda əl ata bilməzi? Bu sualın cavabını ermənilərin Azərbaycan türklərinə, ümumiyyətlə türklüyə qarşı nifrət psixologiyasına, türkü öldürməkdən mənəvi zövq alma düşüncəsinə axtarmaq lazımdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, törətdikləri cinayətlərə baxmayaraq, ermənilər uzun illərdə dünya ictimaiyyətinin şüuraltında "qurban" obrazını təbliğ edirlər. "Qurban" obrazı həqiqətən də uduşlu bir obrazdır. Bu obrazla ermənilər hər vaxtla real faktları gizlətməyə və ya diskreditasiya etməyə çalışmışlar. Təsədüfii deyildir ki, Xocalıda törədilmiş cinayətlər ermənilər tərəfindən inkar olunur, hətta həmin soyqırımında ölənlərin Azərbaycanlılar deyil, məhz ermənilərin olduğu öne sürülürək azərbaycanlılar ittiham edilir.

Əldə olan faktlar onu deməyə imkan verir ki, Azərbaycan tarixinin ən ağırlı və acılı səhifələrindən olan Qaradağlı, Xocalı və Ballıqaya faciələri mübahisəsiz bir soyqırımdır. Günümüzdə hər hansı bir faciənin soyqırımı olaraq tərif edilməsi üçün sayırla diqqət çəkilməkdə və əgər yüz minlərlə insan məhv edilirsə, bunun soyqırımı olaraq xarakterizə olunma biləcəyi güdülür. Belə bir vəziyyət bir gecədə 613 insanın qətl edildiyi Xocalı faciəsinin soyqırımı olaraq tanınmasına yönəlik şübhə oyandırmmaldır. Çünki 9 dekabr 1948-ci ildə BMT tərəfindən qəbul edilən "Soyqırımı Cinayətinin Qarşısını Alınması və Cəzalandırılması Sözləşməsi"ndəki təriflə müəyyənedici ünsür say deyil, millət, din, soy ya da irq kimi xüsusiyyətlər üzərində qurulan bir qrupun sistemlik və məqsədi olaraq tamamilə ya da qismən məhv edilməsi planıdır. Ermənilərin Xocalıda törətdikləri cinayətlər BMT tərəfindən qəbul edilən bu sözləşmənin ikinci məddəsi ilə uyğunluq təşkil edir. Bu məddənin bəndlərində göstərilir:

1. Əlaqədar qrup üzvlərinin (milli, etnik və dini olaraq) öldürülməsi;
2. Əlaqədar qrup üzvlərinin ruhi və fiziki səhətlərinə zərər verilməsi;
3. Əlaqədar qrup üzvlərinin fiziki varlıqlarının ortadan qaldırılması.

Məhz bu baxımdan ermənilərin Xocalıda törətdikləri vəhşiliklər insanların (qrupun) planlı və sistemlik olaraq məhv edilməsinə yönəlik məqsəd və cinayətlərin təzahürüdür. Ermənistan 1993-cü ildə BMT-nin "Soyqırımı Cinayətinin Qarşısını Alınması və Cəzalandırılması Sözləşməsi"ni imzaladığı üçün bu nizamnamə qarşısında məsuliyyət daşıyır. Bu səbəblə Xocalı faciəsinin soyqırımı olaraq tanınması üçün BMT-yə, bəynəlxalq məhkəməyə hər dəfə mürciat olunmalı və bu mürciatda tutarlı sübutlar qarşısında soyqırımı gerçəkləşdirən bütün siyasi xadimlərin, hərbiçilərin və iştirak edən digər məsul şəxslərin adları əgər şəkildə göstərilməli və cəzalandırılmalı six-six yenidən tələb edilməlidir. BMT-nin Soyqırımı sözləşməsinin 3-cü və 4-cü maddələrinə uyğun olaraq soyqırımına rəvac verən hərəketlərdən birini belə həyata keçirən, gerçəkləşdirilməsi üçün razılığa gələn, ictimaiyyəti yönəlik bu cür hərəket və fəaliyyətləri qızışdırın, təşviq edən, eyni zamanda bu fəaliyyətləri əvvəlcədən planlaşdırın və hədəfləyən, istər içəri, istərsə də rəsmi və ya qeyri-rəsmi şəkildə olaraq cinayətlərdə iştirakı təşviqlənən hər kəsin cəzalandırılması vacibdir.

Xocalı soyqırımının dünya ictimaiyyətinə çatdırılması istiqamətində Azərbaycan da son illərdə çox işlər görüb. Lakin sayılar çox azdır. Ermənilərin "quzu cildinə girmiş canavar" obrazını ifşa etmək üçün üzərimizə böyük məsuliyyət düşür. Bu dövlətin üzvü artıq bütün dünya tərəfindən bilinir. Ermənistan özü-nə necə bir dövlət olduğunu sübut edib. Artıq Azərbaycan Ermənistan qarşısında güc və qatıyyət nümayiş etdirərək özünü "Demir yumruq" eməliyyətinin reallaşdırıb, işğal altındakı Azərbaycanı xilas etdi. Ermənistan ağır məğlubiyyətə uğrasa da, müharibə siyasi, diplomatik və informativ müstəvidə hələ də davam edir. Azərbaycan gedişata uyğun olaraq hər hərəməyə qarşı yeni bir strategiyaya müəyyənləşdirir.

Bəli, Azərbaycan Ermənistan qarşısında tarixi qələbə qazanıb, amma təəssüf ki, "erməni məsələsi" bitməyib. Hadisələrin retrospektiv təhlili və mövcud gedişatı onu göstərir ki, vaxtilə bəynəlxalq qüvvələr tərəfindən ərşəyə gətirilən bu məsələ geosiyasi maraqların, antitürk sehnəniyyət və fəaliyyətlərin təzahürü kimi yene səhnədədir. Böyük güclərin "böyük siyasət" realılığı aktual olsa da, Azərbaycan geosiyasi hərəmlər qarşısında hazırlıqdır. Ermənistan isə geosiyasi şahmat taxtasında piyada statusuna malikdir, amma dünyanın böyük oyunçuları ilə münasibətlərdə özüni ağır fiqur kimi təsəvvür edir. Lakin anlamıq istəyirik ki, bu piyada sadəcə böyük güclər istədiyi ölümlər üçün oyundadır, istənilən vaxt qurbana çevrilə bilər.

Emin Şixəliyev,
AMEA Naxçıvan Bölməsi,
tarix elmləri doktoru, dosent